

Position paper Notaoverleg ‘Ondernemen met een maatschappelijke missie’

De maatschappelijke rol van bedrijven verandert. De logica van winstmaximalisatie en het optimaliseren van aandeelhouderswaarde is achterhaald en er is een brede roep om terug te keren naar een Rijnlands model. Een groeiende groep bedrijven gaat een stap verder en stelt zelfs haar maatschappelijke missie voorop, *impact first*, zij werken vanuit nieuwe principes en met nieuwe business modellen. Ons ondernemingsrecht is niet toegesneden op deze trend en is dus ook niet goed passend voor deze bedrijven en hun stakeholders. Het is tijd om deze beweging op te nemen in de moderniseringsagenda van ons ondernemingsrecht.

Deze *position paper* reflecteert de meest actuele visie van Social Enterprise NL en dient ter input voor het Notaoverleg ‘Ondernemen met een maatschappelijke missie’ van de Tweede Kamercommissie Economische Zaken en Klimaat op 2 december 2019.

De hoofdpunten:

- Social Enterprise NL staat achter de invoering van een BvM zoals voorgesteld door Kamerlid Bruins. Een BvM past in de beweging naar een nieuwe economie en beantwoordt aan behoeften van sociale ondernemingen en haar stakeholders.
- Stel een expertgroep in die zich richt op de inrichtingskeuzes van de BvM, waaronder het inkaderen van de maatschappelijke missie, of de combinatie met een Code wenselijk is en mogelijk dividendbeleid en vermogensklem.
- Parallel aan het onderzoek moet de Rijksoverheid de ontwikkeling van sociaal ondernemerschap versnellen door te investeren in impact meting, de inkoop bij sociale ondernemingen te vergroten en kansen en obstakels structureel op Rijksniveau de coördineren.

Aan de hand van de volgende vragen lopen we langs we belangrijkste bespreekpunten voor het Notaoverleg. Waar mogelijk wordt verwezen naar eerdere publicaties.

Wat is de status van sociale ondernemingen in Nederland?

De afgelopen jaren zijn de omstandigheden voor sociale ondernemingen sterk verbeterd: het begrip heeft aan bekendheid gewonnen, er zijn impact investeerders opgestaan, veel gemeenten hebben actieprogramma's en beleid ontwikkeld, de meeste hoger onderwijsinstellingen hebben sociaal ondernemen opgenomen in hun curricula en corporates kopen steeds meer in bij sociale ondernemingen. Uit De Social Enterprise Monitor 2019 komt naar voren dat de werkgelegenheid bij sociale ondernemingen tussen 2018 en 2019 met 14% is toegenomen.¹ De OECD spreekt dan ook van een ‘momentum for the Dutch social impact society’.²

Het kabinet Rutte II wil deze ontwikkeling stimuleren, zo staat in het regeerakkoord omschreven: “Er komen passende regels en meer ruimte voor ondernemingen met sociale of maatschappelijke doelen met behoud van een gelijk speelveld.”³

Om de potentie van sociaal ondernemerschap ten volle te benutten is het zinvol om het instrumentarium te versterken, een onderdeel daarvan is de invoering van een BvM.

Wat is de toegevoegde waarde van de BvM?

¹ Social Enterprise NL: De Social Enterprise Monitor 2019. (2019)

² OECD: Boosting social entrepreneurship and social enterprise development in the Netherlands. (2019)

³ VVD, CDA, D66 en ChristenUnie: Regeerakkoord Vertrouwen in de toekomst (2017)

Het huidige economisch model leidt tot grote duurzaamheidsvraagstukken; de opwarming van de aarde, de plastic soep, uitputting van grondstoffen en afnemende biodiversiteit. En tot sociale vraagstukken; Nederland heeft nog steeds meer dan een miljoen mensen die niet aan het werk zijn en één op de acht kinderen gaat zonder ontbijt naar school. Steeds meer moedige ondernemers, zoals Fairphone, Specialisten en Seepje, willen deze problemen aanpakken en zijn op zoek naar een andere rol en naar andere bedrijfsmodellen waarbij financiële winst en aandeelhouderswaarde van secundair belang worden.⁴

Deze ontwikkeling vraagt om een grotere diversiteit aan juridische vormen. Want, wat betekenen deze ambities concreet? Hoe komen van mooie intenties naar daadwerkelijke ander gedrag van bedrijven? Hoe komen we tegemoet aan de groeiende groep sociaal ondernemers die hun maatschappelijke missie goed willen vastleggen?

Met de BVm krijgt de ontwikkeling naar een nieuwe economie een plek in het ondernemingsrecht. De BVm komt tegemoet aan de behoefte van sociaal ondernemers en hun stakeholders om de maatschappelijke missie van de onderneming eenvoudig, zichtbaar en op een algemeen geaccepteerde manier vast te leggen.

Momenteel werkt het grootste deel van de sociale ondernemingen vanuit een BV, een kleiner deel vanuit een Stichting, een combinatie tussen BV en Stichting of een Coöperatie.⁵ Aan alle varianten kleven nadelen. Binnen de BV is het niet mogelijk om de maatschappelijke missie stevig te borgen (en bestuurders hierop aan te spreken), de stichting kent geen eigenaarschap en daardoor is het lastig om extern risicodragend kapitaal aan te trekken en een combinatie tussen de BV en stichting brengt onnodige administratieve- en andere lasten met zich mee. Niet voor niets gaf 79% van de sociaal ondernemers aan interesse te hebben in een meer passende juridische positie.⁶

De BVm is een modaliteit die gebruikt wordt in combinatie met de BV. Op deze manier worden de voordelen van de BV (flexibiliteit, mogelijkheid tot uitgeven aandelen en daardoor eigenaarschap creëren en aantrekken extern kapitaal) gecombineerd met de behoefte om de maatschappelijke missie stevig te borgen.

Ook de Universiteit Utrecht concludeerde in haar onderzoek naar juridische structuren voor sociale onderneming dat ‘het bieden van een herkenbaar juridisch predicaat in de vorm van een bv-m een geloofwaardige invulling geeft aan sociaal ondernemerschap in een sociale onderneming zonder het risico van greenwashing’.⁷

Wel zijn er nog belangrijke inrichtingskeuzes te maken, zoals inkadering van de maatschappelijke missie, toezicht en het dividendbeleid.

Wat zijn de belangrijkste inrichtingskeuzes waarvoor een expertgroep gewenst is?

De initiatiefnota schetst waarom een BVm van toegevoegde waarde is voor Nederland. Maar er zijn belangrijke uitwerkingsvragen die nog beantwoord moeten worden en de uitwerking is van belang

⁴ Bekijk voor meer voorbeelden van sociale ondernemingen <https://www.social-enterprise.nl/onze-leden>

⁵ De Social Enterprise Monitor 2019

⁶ Social Enterprise NL: De Social Enterprise Monitor 2015. (2015)

⁷ Universiteit Utrecht: Versnelling en verbreding van sociaal ondernemerschap. Een onderzoek naar de wenselijkheid van nieuwe juridische kaders. (2019)

voor de acceptatiegraad van de BvM onder sociaal ondernemers. Wij zijn van mening dat voor het uitwerken van deze inrichtingskeuzes een (juridische) expertgroep nodig is.

De belangrijkste vragen die beantwoord moeten worden zijn:

- Hoe kan de ‘maatschappelijke missie’ van de BvM het best worden ingekaderd en geborgd? Zijn er lessen te leren uit de ANBI systematiek? Kunnen de SDG’s een rol spelen?
- Welke aanvullende eisen moeten er aan de BvM worden gesteld, bijvoorbeeld op het gebied van transparantie en het betrekken van stakeholders bij het beleid?
- Is een vorm van dividendbeperking gewenst? Zo ja, hoe ziet deze eruit? En hoe wordt een eventueel ‘nadeel’ voor de ondernemer gecompenseerd?
- Heeft de BvM een onderliggende code nodig of is dit een te zwaar instrument?
- Hoe kan het toezicht op de BvM het best worden vormgegeven?
- Onder welke voorwaarden is omzetting mogelijk en hoe blijft de maatschappelijke missie behouden bij een eventuele overname?
- In welke sectoren zijn ondernemingen actief voor wie de BvM een interessante mogelijkheid is? En op welke terreinen is de BvM voor de overheid een interessant beleidsinstrument om ondernemen in het semi-publieke domein en om publiek-private samenwerking steviger en effectiever te maken? Domeinen die ons inzien zeker een eerste verkenning waard zijn: arbeidsparticipatie, re-integratie, circulaire economie, kinderopvang, bewonerscoöperaties in zorg en energie, andere buurtbedrijven en lokale economie en internationale ketens.

Wat is er nog meer nodig voor de vergroting van de impact van sociale ondernemingen in Nederland?

De afgelopen jaren zijn de omstandigheden voor sociale ondernemingen enorm verbeterd. De Rijksoverheid heeft hier een beperkte rol in gehad terwijl zij de ontwikkelingen enorm kan versnellen. De belangrijkste punten:

- Investeer in doorontwikkeling impact meting;
- Vergroot de toegang tot markten (inkoop);
- Geef sociaal ondernemerschap een plek in het nieuwe ESF kader;
- Breng de toegevoegde waarde van sociale ondernemingen in kaart, bijvoorbeeld via het PBL;
- Coördineer kansen en obstakels, bijvoorbeeld van samenwerkingen met gemeenten, op Rijksniveau.

Voor uitwerking verwijzen wij naar ons *position paper* voor de Rondetafel Sociale Ondernemingen van 25 april 2018 en het OESO rapport uit 2019.⁸

Wij roepen het kabinet met klem op om met deze aanbevelingen aan de slag te gaan en nog in deze regeerperiode concrete maatregelen te nemen. Dit kan parallel aan het onderzoek naar betere (h)erkenning, het is niet nodig om dit onderzoek af te wachten.

⁸ Social Enterprise NL: Rondetafel sociaal ondernemerschap 25 april 2018 - Position paper Social Enterprise NL (2018) en OECD: Boosting social entrepreneurship and social enterprise development in the Netherlands. (2019)

Bronnen

- OECD: Boosting social entrepreneurship and social enterprise development in the Netherlands. > https://www.oecd-ilibrary.org/industry-and-services/boosting-social-entrepreneurship-and-social-enterprise-development-in-the-netherlands_4e8501b8-en
- SER: Sociale ondernemingen: een verkennend advies. <https://www.ser.nl/-/media/ser/downloads/adviezen/2015/sociale-ondernemingen.pdf>
- Social Enterprise NL: De Social Enterprise Monitor 2019. https://www.social-enterprise.nl/application/files/8615/7165/8222/362_Publicatie_SE_monitor2019_web.pdf
- Social Enterprise NL: De Social Enterprise Monitor 2015. https://www.archief.social-enterprise.nl/files/5714/4181/6384/Social_Enterprise_NL-monitor_2015-digitaal.pdf
- Universiteit Utrecht: Versnelling en verbreding van sociaal ondernemerschap. Een onderzoek naar de wenselijkheid van nieuwe juridische kaders. <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2019/02/18/versnelling-en-verbreding-van-sociaal-ondernemerschap>